

MUZEUL JUDEȚEAN TELEORMAN

**BULETINUL MUZEULUI JUDEȚEAN TELEORMAN
SERIA ARHEOLOGIE**

11 - 2019

MUZEUL JUDEȚEAN TELEORMAN

BULETINUL MUZEULUI JUDEȚEAN TELEORMAN. SERIA ARHEOLOGIE 11

COLEGIUL DE REDACȚIE

Dr. Pavel Mirea, *Muzeul Județean Teleorman* - Redactor șef

Dr. Ecaterina Țânțăreanu, *Muzeul Județean Teleorman* - Secretar de redacție

Dr. Radian R. Andreescu, *Muzeul Național de Istorie a României*

Professor Douglass W. Bailey, *San Francisco State University*

Professor Amy Bogaard, *Oxford University*

Dr. habil. Adina Boroneanț, *Institutul de Arheologie 'Vasile Pârvan' București*

Prof. univ. dr. Sabin Adrian Luca, *Universitatea 'Lucian Blaga' din Sibiu, Muzeul Național Brukenthal*

Dr. Steve Mills, *Cardiff University*

Dr. Cristian Schuster, *Institutul de Arheologie 'Vasile Pârvan' București*

Dr. Laurens Thissen, *Thissen Archaeological Ceramics Bureau, Amsterdam*

Tehnoredactare: Pavel Mirea, Pompilia Zaharia

Corectura: Mădălina Dumitru

Consultanți: Steve Mills (limba engleză), Cristi Marin (limba franceză)

Coperta: bază de cupă cu atribute antropomorfe descoperită în așezarea de tip *tell* de la Vitănești – desen Cătălina Dănilă, machetare Pompilia Zaharia.

Colegiul de redacție nu răspunde de opiniile exprimate de către autori.

Corespondența, manuscrisele, cărțile și revistele pentru schimb se vor trimite Colegiului de redacție, pe următoarea adresă: MUZEUL JUDEȚEAN TELEORMAN, str. 1848, nr. 1, cod poștal 140033, ALEXANDRIA, jud. Teleorman, ROMANIA sau prin email: redactie_BMJT@yahoo.com; pavelcmirea@yahoo.com.

Revistă editată cu sprijinul Consiliului Județean Teleorman

©Toate drepturile asupra acestui număr sunt rezervate Muzeului Județean Teleorman

SUMAR

CONTENTS

PALEONTOLOGIE

PALEONTOLOGY

Ștefan VASILE, Veronica COJOCARU, Bogdan Alexandru TORCĂRESCU

A partial *Mammuthus meridionalis* skeleton from Brebina
(Teleorman County, Dacian Basin)

*Un schelet parțial de Mammuthus meridionalis dela Brebina
(județul Teleorman, Bazinul Dacic) .....*

5

ARHEOLOGIE

ARCHAEOLOGY

Andreea BÎRZU

Notă asupra unui fragment de vas gumelnițean cu atribute antropomorfe descoperit
la Vitănești, jud. Teleorman

*Note on a Gumelnița vessel with anthropomorphic features discovered at Vitănești,
Teleorman County .....*

15

Ion TORCICĂ

Unburned loom weights from Vitănești 'Măgurice' tell settlement
(Teleorman County, southern Romania)

Greutăți de lut nears de pe tell-ul Vitănești 'Măgurice' (județul Teleorman, sudul României) .....

23

Alin FRÎNCULEASA, Bianca PREDA-BĂLĂNICĂ, Angela SIMALCSIK, Octav NEGREA,
Bogdan CONSTANTINESCU, Daniela CRISTEA-STAN

Morminte Iamnaia într-un tumul redescoperit și salvat în localitatea Blejoi (jud. Prahova)

Yamnaya graves found in a burial mound, rediscovered and saved at Blejoi (Prahova County) .....

35

Eugen S. TEODOR, Pavel MIREA, Emil DUMITRAȘCU, Mihai MICU

Cercetările arheologice de la Segarcea-Deal 'Cișmele' (județul Teleorman)

Archaeological research at Segarcea-Deal 'Cișmele' (Teleorman County) .....

79

Mihai MICU

Cetatea Turnu – o primă atestare anterioară domniei lui Mircea cel Bătrân

Turnu Fortress – a first attestation before Mircea the Elder's rule .....

101

Robert GINDELE, Lavinia BRÂNDUȘAN, Viorel Ștefan GEORGESCU, Andrei HEROIU

Cercetări arheologice preventive la Cetatea Turnu (Turnu Măgurele, jud. Teleorman),
campaniile 2018-2019 – rezultate preliminare

*Rescue excavations at Turnu Fortress (Turnu Măgurele, Teleorman County),
2018-2019 seasons – preliminary results .....*

111

Adriana GAȘPAR

Ceramica din perioada otomană târzie descoperită recent la Cetatea Turnu. Analiză preliminară

Late Ottoman pottery recently found at Turnu Fortress. Preliminary analysis 133

Pavel MIREA, Ion TORCICĂ, Claudiu OLARU

Cercetări arheologice preventive la Mănăstirea Coșoteni (com. Vedea, jud. Teleorman)

Rescue excavations at Coșoteni Monastery (Vedea commune, Teleorman County) 153

**CERCETĂRI ARHEOLOGICE PREVENTIVE LA CETATEA TURNU (TURNU MĂGURELE,
JUD. TELEORMAN), CAMPANIILE 2018-2019 – REZULTATE PRELIMINARE**

Robert GINDELE*
Lavinia BRÂNDUȘAN*
Viorel Ștefan GEORGESCU*
Andrei HEROIU*

Abstract: *The purpose of this study is to highlight the results of recent rescue excavations carried out at Turnu fortress as part of a restoration and preservation project. The project proposed the restoration and consolidation of the central tower and the first two walls of the enclosure, the landscaping outside the enclosure and the construction of an annexe building. The archaeological research followed three objectives: 1) the investigation of a surface located outside of the enclosure where the annexe will be built, 2) survey trenches dug inside and outside of the fortress in order to establish the stratigraphy and the building stages of fortification, 3) excavations between the central tower and the first ring of fortification to reach the depth intended by the restoration project. Due to the constraints of the project, our rescue excavations cannot be compared with a systematic excavation, with specific research objectives for a medieval or late medieval fortress, but we consider the publication of the achieved results of any rescue excavation is compulsory and the final step of a archaeological research.*

Rezumat: *Scopul prezentului studiu este punerea în circuitul științific a situației arheologice întâlnită cu ocazia cercetărilor noastre, care au fost desfășurate în funcție de necesitățile proiectului de restaurare și conservare. Datorită acestor limitări săpăturile noastre nu se pot compara cu o săpătură sistematică, cu obiective specifice cercetării unei cetăți medievale sau medievale târzii, însă considerăm că este obligatorie publicarea oricărei săpături preventive și doar astfel se termină de fapt cercetarea arheologică. Cercetările arheologice efectuate au fost prilejuite de demararea unui proiect de restaurare, conservare și consolidare pentru cetate, care a propus restaurarea și consolidarea turnului central și a primelor două ziduri de incintă, amenajarea peisagistică în exteriorul incintei, realizarea unui corp anexă. Cercetarea arheologică a urmărit trei obiective: descărcarea de sarcină arheologică a unei suprafețe situate în exteriorul incintei, unde urmează să fie amplasată o anexă; secțiuni de sondaj în interiorul și exteriorul cetății pentru a stabili stratigrafia și etapele de construire a fortificațiilor, săpătură între turnul central și primul inel de fortificație, pentru a atinge cota de adâncime stabilită în proiectul de restaurare.*

Keywords: *Turnu Măgurele; Turnu fortress; rescue excavations; late medieval era; stratigraphy.*

Cuvinte cheie: *Turnu Măgurele; cetatea Turnu; cercetări arheologice preventive; epoca medievală târzie; stratigrafie.*

Introducere

Scopul prezentului studiu este punerea în circuitul științific a situației arheologice întâlnită cu ocazia cercetărilor noastre, care au fost desfășurate în funcție de necesitățile proiectului de restaurare și conservare. Datorită acestor limitări săpăturile noastre nu se pot compara cu o săpătură sistematică, cu obiective specifice cercetării unei cetăți medievale sau medievale târzii, însă considerăm că este obligatorie publicarea oricărei săpături preventive și doar astfel se termină, de fapt, cercetarea arheologică. După publicarea situației arheologice va urma introducerea în circuitul științific a diferitelor categorii de descoperiri, în studii detaliate dedicate special acestora (pipe, porțelan, ceramică etc.).

Cetatea Turnu este situată la aproximativ 3,5 km sud-vest de municipiul Turnu Măgurele, la 900 m nord de Dunăre (Figura 1). A fost construită la sfârșitul secolului al XIV-lea și a funcționat ca punct de apărare până în 1829, când, în urma Tratatului de la Adrianopole a fost abandonată de către trupele turcești în a căror administrare se afla.

---

* Muzeul Județean Satu Mare, str. Vasile Lucaciu nr. 21, cod poștal 440031, Satu Mare, jud. Satu Mare, România; robigindele@yahoo.com; lavimaria12012@gmail.com; viorel.sfefan.g@gmail.com; aheroiu@gmail.com

Cercetările arheologice efectuate au fost prilejuite de demararea unui proiect de restaurare, conservare și consolidare pentru cetate, care a propus restaurarea și consolidarea turnului central și a primelor două ziduri de incintă, amenajarea peisagistică în exteriorul incintei, realizarea unui corp anexă (Figura 13).

Cercetarea arheologică a urmărit trei obiective: descărcarea de sarcină arheologică a unei suprafețe situate în exteriorul incintei, unde urmează să fie amplasată o anexă, secțiuni de sondaj în interiorul și exteriorul cetății, pentru a stabili stratigrafia și etapele de construire a fortificațiilor, săpătură între turnul central și primul inel de fortificație, pentru a atinge cota de adâncime stabilită în proiectul de restaurare.

Istoricul cercetărilor arheologice.

Deși acest subiect a fost tratat de mai mulți autori ca parte a unor sinteze regionale cu bibliografia completă a sitului (vezi cel mai recent la Țânțăreanu 2010: 29, 30), noi îl reluăm pe scurt, cu încercarea de a prezenta, chiar și parțial, schematic (Figura 14), un plan general cu toate săpăturile realizate la acest obiectiv:

- 1869: Cezar Bolliac întreprinde primele săpături la turnul central al cetății (Câdea 2009: 217-8).
- 1936-1939, 1943: Grigore Florescu degajează zidurile de pământ și moloz, ajungând la o adâncime de 5 m față de nivelul de călcare de atunci (Florescu 1945).
- 1978-1980: Gheorghe Cantacuzino trasează secțiuni în formă de cruce și stabilește cronologia fortificației (Cantacuzino 1981, 2004).
- 2006-2009: Ecaterina Țânțăreanu (Muzeului Județean Teleorman) și Ionel Câdea (Muzeul Brăilei 'Carol I') au trasat o secțiune în zona fortificației, pe partea sud-estică a acesteia și au făcut sondaje în exteriorul cetății (Câdea și Țânțăreanu 2007, 2008, 2009, 2010).

Descrierea situației arheologice.

Au fost trasate 18 secțiuni (S.1-6 pentru viitoarea anexă, S.7 – secțiune orientată NV-SE, la nord de primul inel de fortificație, S.8-S.17 – între turnul central și primul inel de fortificație, S.18 – în turnul central, orientată NE-SV).

Săpăturile din exteriorul incintei, pentru viitoarea anexă

Cercetarea preventivă pe amprenta viitoarei anexe a fost abordată prin săparea succesivă a mai multor suprafețe pentru a avea mai multe profile intermediare est-vest și, în final, să avem profilele longitudinale nord-sud de la marginile anexe (Figura 2).

Secțiunea 1 a fost trasată pe capătul sud-vestic al viitoarei construcții, cu o dimensiune de 9,7 x 2,5 m. Am întâmpinat o situație dificilă din cauza stratului superior foarte gros (110-120 cm) de pietre depozitate în această zonă, probabil după lucrările anterioare de săpături și restaurare (Planșa II.3-5). După degajarea pietrelor s-a adâncit, cu colectarea materialului arheologic pe straturi. Sterilul arheologic a apărut la adâncimea de 2,30 m, unde s-au conturat trei complexe (Figurile 3-7).

Complexul 1: groapă de provizii de mari dimensiuni, partea sudică depășește limita anexe, însă foarte puțin, probabil 30-40 de cm, astfel că putem să stabilim tipul complexului (Planșa III.1-4). Este o groapă ovală cu diametrul lung de 298 de cm și cel scurt probabil 210 cm. Fundul este plat, apare la adâncimea de 272 de cm de la nivelul actual de călcare, pereții în partea superioară coboară în pantă, după care sunt ușor tronconici. Nu știm cum a fost partea superioară a complexului, e clar însă că se adâncește în stratul vegetal medieval de 10-12 cm grosime deasupra sterilului. În partea superioară groapa este suprapusă de un strat de nivelare compact, cenușiu-brun cu bucăți de var. Umplutura gropii este cu totul neobișnuită. În umplutura brun-cenușie, destul de compactă apar straturi succesive de umpluturi de oase de animale cu grosime între 8 și 20 de cm. La fundul complexului au fost descoperite câteva cărămizi.

Complexele 2 și 3 coboară din stratul compact cenușiu-brun, cu bucăți de var, deci sunt ulterioare Complexului 1.

Complexul 2 este o groapă ovală, cu diametrul de 128 x 120 cm, pereții coboară oblic până la 270 cm de la nivelul actual de călcare (Planșa III.5, 6). Fundul gropii are diametrul de 90 de cm și este ușor alveolat. Umplutura este cenușie, compactă cu multe bucăți de var și fragmente de cărămizi. În groapa în afară de fragmente de chirpici și cărămidă au mai fost descoperite câteva piroane de fier.

Complexul 3 este o groapă ovală, cu diametrul de 155 x 160 de cm, surprinsă în întregime în Secțiunea 1. Este o groapă tipică de provizii, cu secțiune în formă de butoi, cu fund plat, care apare la adâncimea de 285 de cm de la nivelul actual de călcare (Planșa IV.1-4). În umplutură putem distinge două straturi: cel inferior, cu o grosime de 32-34 de cm este galben-verzui, cu pigmenți sporadici de

cărămidă și cu puțin material arheologic, deasupra o umplutură cenușie cu lentile de lut galben, cu mult material arheologic.

După finalizarea Secțiunii 1 am trecut la degajarea manuală al stratului superior de pietre curățând suprafața pe partea sudică a anexei până la stratul de pământ teoretic nebulversat de sub pietre, astfel am amplasat secțiunea 2 aici și am continuat cu celelalte spre sud-vest.

Secțiunea 2 a fost de 4,75 x 5 m și s-a adâncit la 3,10 m unde a apărut un steril diferit față de cel din Secțiunea 1, un pământ brun deschis, prăfos.

Secțiunea 3 a fost trasată la sud de Secțiunea 2, cu lățimea la nord de 4,75 și la sud de 4,20 m și cu lungimea de 5 m. Sterilul arheologic apare, la fel ca în cazul precedent, la adâncimea de 3,10 m.

Secțiunea 4 a fost trasată la sud de Secțiunea 3, cu lățimea de 4,20 m și lungimea de 7,20 m. La adâncimea de 1,80 m s-au conturat două complexe. Complexul 5, în colțul nord-vestic al secțiunii, este o groapă ovală, parțial surprinsă în suprafața cercetată. Acesta taie Complexul 6, care s-a conturat ca un șanț, cu o lățime de 2 m, care străbate Secțiunea 4 din colțul sud-estic spre colțul nord-vestic. Șanțul a fost surprins foarte bine în profilul sudic al Secțiunii 4. Are pereți care coboară în pantă ușoară, fundul este alveolat și apare la adâncimea de 2,10 m de la nivelul de călcare, de după degajarea pietrelor de la suprafață. Din punct de vedere stratigrafic am putut observa că șanțul pornește imediat de sub stratul superior de moloz și întretaie toate straturile până la adâncimea de 2,10 m. Are o umplutură compactă, cenușie. Complexul 5 a fost documentat pe profilul vestic al Secțiunilor 2-5 reunite. (Planșa IV.5, 6) Coboară din stratul superior, de moloz, până la adâncimea de 1,86 m de la nivelul de călcare rezultat după înlăturarea pietrelor de la suprafață. Diametrul gropii este de 2,30 m în partea superioară, pereții sunt în pantă, fundul este alveolat.

Secțiunea 5 a fost trasată la sud de Secțiunea 4, cu dimensiunea laturii nordice de 4,20 m, a laturii sudice de 4,90 m și cu lungimea de 5 m.

Secțiunea 6 a fost cea care a închis șirul secțiunilor trasate de la nord spre sud și a făcut conexiunea cu Secțiunea 1. Secțiunea 6 are dimensiunile de 9,70 x 2,60 m și s-a adâncit până la adâncimea Secțiunii 1. S-a conturat o singură groapă circulară (Complex 7), cu diametrul de 103 cm, adâncimea de 70 de cm de la nivelul de conturare. Pereții gropii coboară în pantă accentuată, fundul este alveolat, umplutura cenușiu-brună cu pigmenți de chirpici și cărămidă.

Din punct de vedere stratigrafic putem discuta unitar rezultatele din Secțiunile 1-6, care acoperă amplasamentul viitoarei anexe construite. Situația stratigrafică este una destul de simplă. Nu am surprins nici o structură de piatră, clădire sau zid, doar straturi succesive de pământ din care coboară complexe arheologice.

Din punct de vedere al poziției stratigrafice complexe descoperite se grupează în patru faze cronologice. Cel mai târziu este Complexul 5, care coboară din stratul superior, bulversat și întretaie Complexul 6, care coboară imediat sub stratul superior de moloz și taie toate straturile de sub acest strat. Cel mai timpuriu este Complexul 1, care taie stratul care este deasupra sterilului, dar este căpăcuit de un strat cenușiu, cu multe bucăți de var. Din acest strat cu bucăți de var coboară Complexele 2 și 3. Din păcate situația stratigrafică a Complexului 7 nu putem să o discutăm, nefiind surprins în profile.

Dacă analizăm straturile arheologice putem să vedem foarte clar că unele pot fi legate de nivelări de teren ocazionate de diferite demolări sau construcții și altele sunt straturi de inundații. Putem de asemenea constata diferențe dintre straturile din partea de sud și de partea de nord al amplasamentului viitoarei anexe. Diferența majoră este adâncimea unde apare sterilul și consistența acestuia. După săparea Secțiunii 1, stratul de pietre în poziție secundară de la suprafață a fost înlăturat, profilele celorlalte secțiuni sunt fără acest strat de pietre. Astfel diferența între adâncimile unde apare sterilul devine și mai accentuată, în partea de sud fără stratul de pietre la 1,20-1,30 m și pe partea nordică chiar în jur de 3 m. Un alt aspect important este că gropile care intră în steril au fost identificate doar în zona sudică (Secțiunile 1-6) a amplasamentului destinat anexei. Putem ajunge la concluzia, doar pe bază de săpături arheologice pentru că această configurație a terenului de azi nu mai este relevantă, că în partea de nord al amplasamentului destinat viitoarei anexe a fost o zonă joasă, de băltire a apei, cu inundații succesive, unde nu au fost construcții și în partea sudică o zonă mai ridicată, ocupată de construcții, din care noi am descoperit gropile de provizii. După înlăturarea pietrelor de la suprafață am constatat că stratul de moloz este mai gros în partea nordică a amplasamentului cercetat, aici existând probabil o zonă alveolată (Secțiunile 2-4), umplută pe parcursul lucrărilor de curățare a cetății din perioada interbelică.

În profilul Secțiunii 1 sub nivelul humusului de sub moloz, se poate observa un strat de nivelare din lut galben. Sub acest strat apare un strat clar de amenajare cu multe cărămizi și cu o

groapă de stâlp surprinsă în profilul nordic al Secțiunii 1. Corespondentul acestui strat de amenajări îl regăsim în profilul vestic al Secțiunii 4, care este tăiat de șanțul Complex 6.

Pe amplasamentul anexei, mai ales în complexe a fost descoperit un bogat material arheologic. Din punct de vedere al datării ne putem sprijini pe pipele de lut, care cunosc o tipologie și cronologie relativ bine elaborată. Astfel pipele și fragmentul de porțelan Kütahya ne asigură o datare în secolele XVII-XVIII. Din păcate, ceramica de uz comun nu ne sprijină în elaborarea unei cronologii mai fine, tipurile ceramice fiind databile în general în secolele XVI-XVII, cu tendința de datare la unele forme în secolul XVIII. Având în vedere tradiționalismul ceramicii de uz comun putem să propunem o datare a complexelor de pe amplasamentul viitoarei anexe în secolele XVII-XVIII. Este surprinzătoare apariția unui număr mare de ghiulele, cele mai multe sparte, pe zona studiată de noi. Cele mai multe ghiulele apar în zona nordică a suprafeței cercetate, până la adâncimea de 1 m, dar apar câteva și până la adâncimea de 2,30-2,50 m.

Secțiunea S.7

Secțiunea 7 (22 x 2 m) (Figurile 8, 9) a fost deschisă în partea de nord-vest a fortificației în vederea lămuririi situației unei posibile construcții adosate dinspre exterior la zidul inelului 2. Din construcția adosată zidului a fost surprins doar primul rând de blocuri de piatră, sub care am observat urmele unui strat de 8-10 cm de platformă de piatră spartă amestecată cu piatră de râu peste care s-a ridicat construcția anexă. Pietrele fasonate au diferite dimensiuni, pe colțuri fiind așezate cele mai mari, cu laturile cele mai lungi de 60-65 de cm. Încăperea intră parțial în zidul inelului 2, dar nu am observat un țesut al zidurilor încăperii cu zidul de incintă. Observațiile sunt îngreunate în această zonă de faptul că zidul inelului 2 s-a păstrat doar pe înălțimea la care s-a păstrat și clădirea adosată. Zidul nord-vestic al clădirii suprapune parțial traseul zidului inelului 3 de incintă, însă este retrasă cu 60 de cm față de linia exterioară a acesteia. Deasemenea, între zidul construcției din blocuri de piatră și zidul inelului 3 de incintă există o umplutură de moloz de 40-50 de cm. Având în vedere aceste observații stratigrafice putem să presupunem că această încăpere rectangulară cu lățime de 2,20 m și lungime de 3,20 m, cu ziduri cu o grosime de 40 de cm a fost adosată în exteriorul zidului inelului 2 de fortificație după ce inelul 3, cel exterior, nu a mai fost în funcțiune. Funcțiunea acestei clădiri este azi greu de stabilit. Având în vedere că planul încăperii descoperite de noi parțial intră în zidul inelului 2, după părerea noastră putea fi o intrare amenajată târziu în incinta circumscrisă de inelul 2 de fortificație. Însă înălțimea mică a elevației zidului inelului 2 pe această porțiune ne împiedică să formulăm concluzii sigure în această privință.

Secțiunea 7 a fost prelungită spre nord-vest în vederea lămurii adâncimii și structurii fundării inelului 3 de la zidul de incintă și posibila existență al unui zid de contraescarpă, care ar fi al patrulea inel de zid din această fortificație inelară. Am putut constata că din inelul 3 în porțiunea sondată de noi a mai rămas foarte puțin, doar fundația. La adâncimea de 3,40 m față de nivelul actual de călcare pătrunde apa freatică, astfel nu am reușit să ajungem până la talpa fundației. Șanțul de apărare are o lățime de 6,30 m și a fost întărit dinspre exterior cu o contraescarpă zidită din piatră cu o grosime de 1,30 m. Umplutura șanțului dintre inelul 3 și contraescarpă constă în straturi succesive de pietre cu moloz și straturi de băltire a apei. Prezența pietrelor de mari dimensiuni căzute din zidurile de incintă a îngreunat foarte mult săpătura, existând pericol de surpare a acesteia. Deși nu am ajuns la fundul șanțului de apărare am reușit să ne adâncim la 4,80 m de la suprafața actuală și să documentăm rapid, înainte de pătrunderea apei freactice situația stratigrafică a umplerii șanțului. În partea de sus am documentat un strat vegetal gros, rezultat probabil prin scurgerea humusului dinspre părțile mai înalte ale fortificației spre șanț. În vecinătatea zidului se observă o mică șanțuire de 40-50 de cm, care s-a format probabil prin scurgerea apei freactice lângă zid. Sub acest strat apare un strat consistent de moloz care s-a format după abandonarea șanțului de apărare, dar în timpul funcționării fortificației. Pe fundul acestui strat de moloz (-2,20 m) în mijlocul șanțului avem o aglomerare consistentă de pietre căzute din fortificație. În urma studierii profilului putem să observăm că acest strat de moloz taie zidul de la inelul 3 dar și zidul contraescarpei, astfel putem să presupunem că aparține fazei de desființare a șanțului de apărare, odată cu demolarea inelului 3 de la incinta fortificației. Sub acest strat de moloz urmează un strat cenușiu, de umplere naturală a șanțului, cu o grosime de 30-34 de cm. Sub stratul de pământ cenușiu, până la adâncimea de 3,40 m, avem încă un strat de moloz și dărâmatură, cu pietre de mari dimensiuni, căzute din zidurile de incintă a fortificației. Acest al doilea strat de moloz cu pietre de construcție credem că ne semnaleză perioada de ruinare a zidului de la inelul 3, cu căderi constante de pietre în șanțul de apărare. Sub aceste straturi de dărâmături umplutura șanțului este lutoasă, compactă, brun-gălbuie și de la 4,60 m în jos putem semnala un strat lutos gri-albăstrui, foarte probabil nivelul de băltire a apei din șanțul de apărare.

Secțiunea noastră a surprins, pe o lungime de 5 m, zona din exteriorul șanțului de apărare. Aici putem constata o situație stratigrafică surprinzător de simplă. După stratul vegetal cu o grosime de 40 de cm urmează un strat de cultură consistent, cu multă cenușă, cu o grosime de 95-98 de cm, după care un lut brun, steril din punct de vedere arheologic.

Din păcate materialul arheologic descoperit este destul de sărăcăcios, din stratul de moloz provine un fragment de ceramică porțelan probabil Izink cu datare în sec. XVII și o pipă cu datare mai largă de sec. XVII-XVIII. Ceramica de uz comun descoperit în straturile superioare a șanțului la fel nu ne ajută pentru o încadrare cronologică mai restrânsă, fragmentele de ceramică cărămizie, uneori cu angobă albă în interior se pot data în secolele XVI-XVII.

Secțiunea S.17

Secțiunea 17 (Figura 10) a fost realizată în partea nord-vestică a fortificației, între inelele de ziduri 1 și 2 în vederea stabilirii adâncimii și structurii fundației celor două ziduri. Lungimea secțiunii a fost 6,20 și lățimea 2,80 m. În grund nu au fost surprinse structuri din piatră sau alte complexe arheologice. Stratigrafia ne oferă indicii privind modul de folosire a spațiului dintre cele două inele de zid. Primul strat este un strat consistent de moloz afânat, cu o grosime de 80 de cm, cu pietre, bucăți de var. La fundul acestui strat de moloz am descoperit în profil o piatră fasonată, cu o grosime de 12 cm și lățime de 34 de cm. Sub stratul de moloz avem un strat gri, nisipos, cu fragmente de cărămidă și cărbune, cu o grosime de 20-24 de cm, după care apar mai multe straturi de aluviuni subțiri. La adâncimea de 1,18-1,28 m apare un strat gros de arsură, prezentă pe toată suprafața secțiunii. Sub acest strat de arsură apare un strat de mortar cu o grosime de 12-15 cm, dar doar pe partea nordică a secțiunii, pe o lungime de 3,6 m, în partea sudică a secțiunii foarte firav, de doar 1-2 cm. Având în vedere caracterul de sondaj al secțiunii nu am spart acest strat gros și ne-am adâncit doar pe partea sudică, adică lângă peretele exterior al inelului 1 de zid. Sub stratul de amenajare de mortar apare un strat de lut brun-gălbui cu o grosime de 50-52 de cm, care la prima vedere s-a părut un steril arheologic, însă sub ea a apărut un alt strat de mortar de 10 cm. Sub acest al doilea strat de mortar ne-am adâncit pe o lățime de 1 m doar lângă peretele exterior al zidului de la primul inel, unde am găsit între adâncimea de 2,00-3,40 m alte două straturi lutoase, compacte, cel superior de 90 cm grosime brun-gălbui, sub care de 46 cm grosime gri-albăstrui. Sub aceste două straturi, care par la prima vedere sterile din punct de vedere arheologic, la adâncimea de 3,40 m a mai apărut un strat de mortar, însă din cauza pătrunderii puternice a apei freactice, la care nu au făcut față pompele noastre, a trebuit să ne oprim cu săpătura.

În sondajul dintre inelele 1 și 2 nu am surprins groapa de fundare a zidurilor, aceasta presupunem că ar fi mai jos decât nivelul actual al apei freactice, deci mai jos de 3,40 m de la suprafața actuală. Din punct de vedere arheologic am surprins 3 nivele clare de amenajare cu mortar, la adâncimile de 3,40 m, 2 m și la 1,30 m față de nivelul de călcare actual. Nivelul de la adâncimea de 1,30 m este suprapus de un strat gros de arsură.

Materiale arheologice au fost descoperite până la nivelul de la adâncimea 1,30 m. În lipsa materialului special datările noastre se bazează pe ceramică de uz comun. Apare ceramică fină, cărămidă cu diferite nuanțe de smalt verde sau galben în interior sau pe amândouă fețele, în general databilă în secolele XVI-XVII.

Interiorul turnului central

Zona celor două inele interioare de zid ale fortificației a fost degajată de moloz în sistem de săpătură arheologică, pe casete cu colectarea materialului arheologic și studierea profilurilor în vederea evitării atingerii unor eventuale straturi antropice nederanjate (Planșa I.1-6). Între inelele 1 și 2 s-a oprit după degajarea molozului cu o grosime variabilă de 0,80-1 m pe stratul de pământ cu mult var și pietre de mici dimensiuni de sub moloz, aceasta fiind nivelul la care va fi amenajată schela pentru restaurarea și supraînălțarea zidului ringului interior. În interiorul inelului 1, în centrul fortificației s-a degajat molozul în sistem de casete, colectând materialul arheologic pe aceste unități și urmărind straturile de moloz. La 0,60-0,80 m adâncime față de nivelul inițial a fost descoperit un pavaj de cărămidă (Planșa II.1), format din cărămizi cu diferite dimensiuni, cele mai mici de 35x20 cm și cele mai mari de 42x25 cm, toate subțiri, cu grosime de 3,5 cm (Figura 11). Din păcate pavajul nu s-a păstrat peste tot (fiind afectat și de săpăturile lui Grigore Florescu). S-a conservat mai bine în zonele nord-estică și sud-vestică din incinta centrală și deloc în partea nord-vestică.

În zona unde nu s-a păstrat pavajul ne-am adâncit cu Secțiunea 18 pentru a face observații privind situația stratigrafică de sub această amenajare, fără însă a ne adânci prea mult și afectând alte elemente de construcție sub acest pavaj. Sub nivelul pavajului am identificat urmele unor grinzi

fasonate, cu secțiunea rectangulară, care au susținut nivelul peste care s-a amenajat în ultima fază de folosire al incintei centrale, pavajul de cărămidă. Grinzile au putrezit, dar urmele lor s-au păstrat foarte bine în molozul compus din bucăți de var și pietre. Am identificat două rânduri de grinzi. Cel superior este format din grinzi așezate pe direcția nord-nord-est – sud-sud-vest cu o grosime de 20 de cm, cu distanță de 90 de cm între ele. Acestea au fost așezate pe un șir de alte grinzi mai groase, cu diametrul de 30 x 32-35 de cm, așezate pe direcția nord-vest-vest – sud-est-est. Distanța dintre ele este de 70 de cm și pentru întărirea structurii după trei grinzi a fost așezată o grindă dublată. Materialul arheologic din S.18, din păcate, nu ne ajută la datarea nivelului de grinzi, fiind descoperite doar câteva piroane din fier.

Concluzii

Pe parcursul cercetărilor arheologice de la cetatea Turnu au fost urmărite mai multe obiective: supravegherea degajării molozului în zona incintei fortificației, secondată de sondaje pentru lămurirea unor aspecte legate de faze de construcție și fundații și descărcarea de sarcină arheologică al amplasamentului viitoarei anexe, construite în afara incintei fortificate. La momentul începerii cercetărilor arheologice terenul era curățat de vegetație, urmând să fie extrase rădăcinile copacilor și tufișurilor. Am putut constata că tot terenul era acoperit de pietrele degajate în urma curățării incintei fortificate pe parcursul diferitelor intervenții de amenajări a terenului din secolul XX. Aceste pietre urmau să fie colectate și depozitate în vederea refolosirii lor la ridicarea zidurilor de incintă.

Cercetările arheologice din incinta fortificată în prima fază s-au rezumat la supravegherea degajării molozului, care a fost organizată pe sistem de casete, în vederea colectării sistematice a materialului arheologic din moloz și urmărirea profilelor pentru a evita adâncirea în straturi antropice nederanjate. În incinta centrală sub stratul de moloz am descoperit un pavaj de cărămidă, pe care îl propunem spre conservare și expunere. În nord-vestul incintei centrale, unde nu s-a păstrat pavajul de cărămidă, am continuat să ne adâncim în S.18 și am descoperit urma unei structuri masive de grinzi orizontale dispuse pe două nivele, care forma probabil tavanul unei încăperi, umplută azi cu pământ și baza podelei pentru etajul următor, pavat în ultima fază de locuire cu cărămizi. În sondajele noastre (S.7, S.17) dintre zidurile inelelor 1-3, din cauza apei freactice care apare la 3,40 m, nu am ajuns la talpa de fundare ale acestora, însă am putut face unele observații stratigrafice care ne aduc informații suplimentare în privința istoriei fortificației.

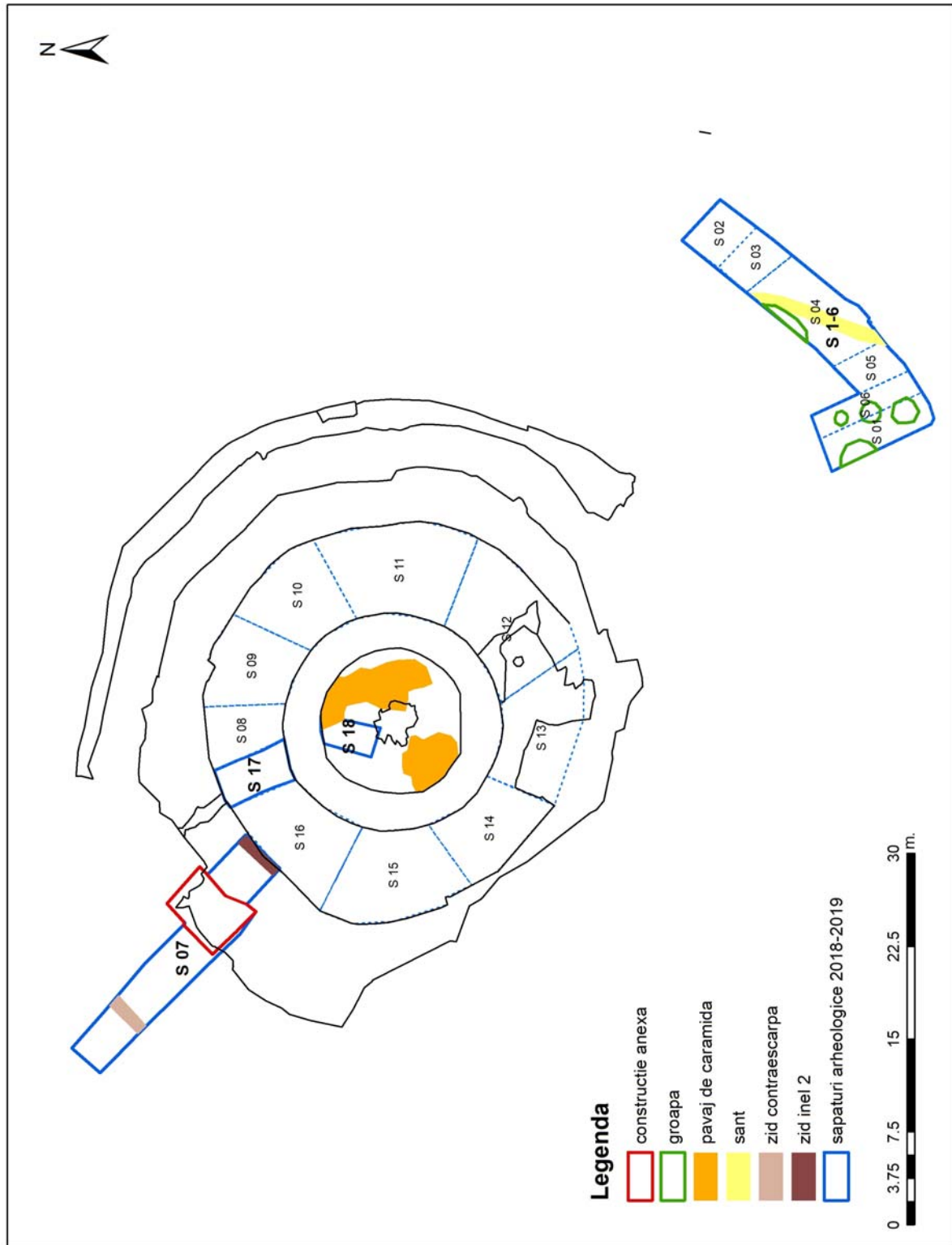
În ultima, cea mai recentă fază de reamenajări surprinsă în săpăturile noastre, s-a demolat inelul exterior de la fortificație, s-a renunțat la șanțul de apărare, s-a construit încăperea adosată dinspre exterior zidului inelului 2 și foarte probabil după dărâmarea inelului 3 s-au construit lăcașurile de tragere pentru tunuri din inelul 2. Bazându-ne doar pe săpăturile noastre nu putem să stabilim cu certitudine dacă amenajarea de pavaj de cărămidă din incinta centrală este sau nu contemporană cu aceste ultime intervenții majore asupra fortificației. Datarea ultimei reconstrucții pe baza descoperirilor arheologice nu credem că este mai târzie de secolul XVIII. Foarte probabil rolul defensiv a fost preluat în această perioadă de fortificația bastionară externă, bine vizibilă pe imaginile satelitare și pe teren, însă necercetată arheologic. Straturile de moloz, de arsură și de aluviuni de sub ultimul nivel de reamenajare ne indică o folosire a cetății cu cele trei inele de ziduri pe parcursul secolelor XVI-XVII. În această perioadă șanțul cetății, lat de 6,30 m, era cuprins între zidul inelului 3, cel exterior și un zid masiv de contraescarpă cu o grosime de 1,30 m. Sub straturile de locuire din secolele XVI-XVII, între inelele 1 și 2 în Secțiunea 17 apar mai multe straturi de lut compact, care la prima vedere se pare steril arheologic, însă sunt intersectate de straturi de var, care indică amenajări antropice. Stratul de apă freatică de la 3,40 m ne-a împiedicat să ne adâncim, astfel dacă sunt nivele de locuire anterioare secolelor XVI-XVII, acestea sunt azi sub nivelul apei freactice.

Pe amplasamentul viitoarei anexe am efectuat o cercetare arheologică preventivă abordând suprafața prin mai multe secțiuni succesive, pentru a obține cât mai multe profile intermediare în vederea lămuriri, cât mai în detaliu, a situației arheologice și a evoluției istorice a zonei săpate. Nu au fost descoperite structuri de cărămidă sau piatră, contextele arheologice constau în câteva gropi de provizii și un șanț. Din punct de vedere stratigrafic am reușit să distingem mai multe faze dintre aceste complexe. Complexul 5 este cel mai recent, urmat de șanțul 6. Înainte de aceste două complexe se datează gropile 2 și 3 care suprapun, din punct de vedere stratigrafic, groapa 1. Deși în complexe apar destul de multe piese speciale (pipe, porțelan), datarea acestora este în general în secolele XVII-XVIII, astfel observațiile noastre stratigrafice pot contribui în viitor la finisarea tipocronologiei culturii materiale medievale târzii din zonă. Gropile de provizii au fost săpate într-o zonă mai ridicată din sudul amplasamentului cercetat, în partea de nord al acestuia am observat straturi succesive de inundații și aluviuni. Am ajuns peste tot la steril, astfel am realizat în totalitate descărcarea de sarcină arheologică.

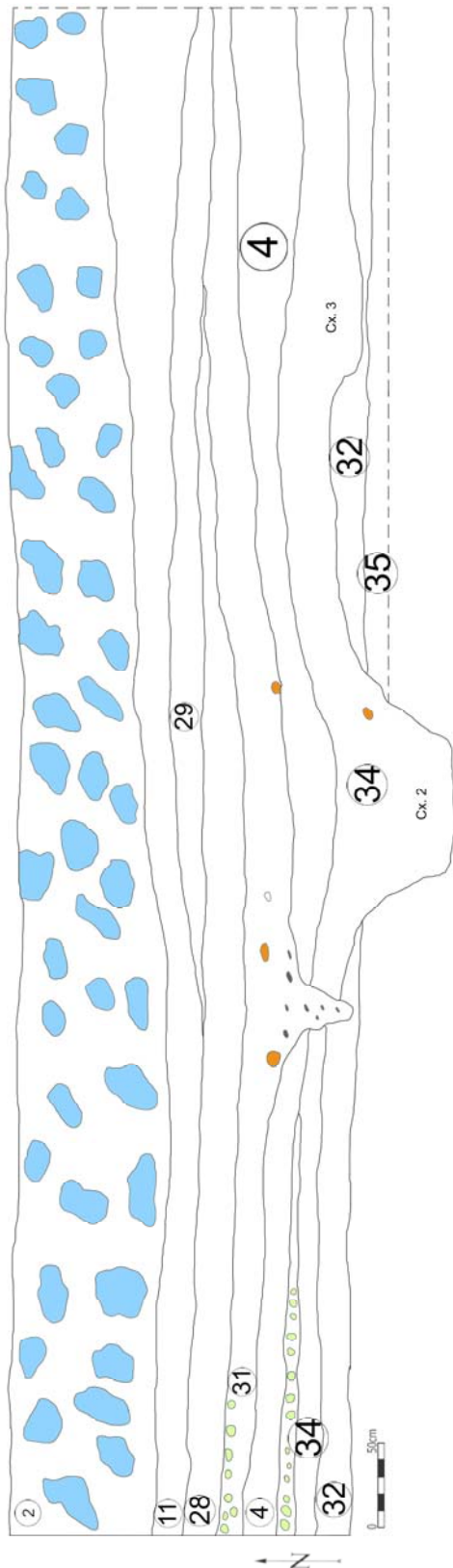
Bibliografie

- Cantacuzino, G.I. (1981): 'Cercetări arheologice la Cetatea Turnu, Turnu Măgurele (jud. Teleorman)', *Cercetări Arheologice. Muzeul Național de Istorie IV*: 100-19.
- (2004) 'Probleme arheologice privind cea mai veche etapă de construcție a cetății Turnu', în I. Căndea, V. Sîrbu și M. Neagu (ed.) *Prinos lui Petre Diaconu la 80 de ani*, pp. 589-600, Brăila: Ed. Istros.
- Căndea, I. (2009) 'Vechi cercetări arheologice și istorice în județul Teleorman și la Cetatea Turnu (Măgurele)', *Buletinul Muzeului Județean Teleorman. Seria Arheologie 1*: 215-21.
- Căndea, I. și Țăntăreanu, E (2007) 'Turnu Măgurele, jud. Teleorman', în M.V. Angelescu și F. Vasilescu (ed.) *Cercetărilor Arheologice din România, campania 2007. A XLII-a Sesiune Națională de Rapoarte Arheologice, Tulcea, 29 mai – 1 iunie 2006*, pp. 385, 386, București: cIMeC – Institutul de Memorie Culturală.
- (2008) 'Turnu Măgurele, jud. Teleorman', în M.V. Angelescu și F. Vasilescu (ed.) *Cronica Cercetărilor Arheologice din România, campania 2007. A XLII-a Sesiune Națională de Rapoarte Arheologice, Iași, 14-17 mai 2007*, pp. 324, 325, București: cIMeC – Institutul de Memorie Culturală.
- (2009) 'Turnu Măgurele, jud. Teleorman', în M.V. Angelescu, I. Oberländer-Târnoveanu, F. Vasilescu, O. Cîrstina și Gh. Olteanu (ed.) *Cronica Cercetărilor Arheologice din România, campania 2008. A XLIII-a Sesiune Națională de Rapoarte Arheologice, Târgoviște, 27-30 mai 2009 – Valachica 21-22/2008-2009*, pp. 224, 225, Târgoviște: Complexul Național Muzeal „Curtea Domnească” Târgoviște și cIMeC – Institutul de Memorie Culturală.
- (2010) 'Turnu Măgurele, jud. Teleorman', în M.V. Angelescu, C. Bem, I. Oberländer-Târnoveanu și F. Vasilescu (ed.) *Cronica Cercetărilor Arheologice din România, campania 2009. A XLIV-a Sesiune Națională de Rapoarte Arheologice, Suceava, 27-30 mai 2009*, pp. 196-8, București: cIMeC – Institutul de Memorie Culturală.
- Florescu Gr. (1945) 'Cetatea Turnu (Turnu-Măgurele)', *Revista Istorică Română* XV(4): 432-64.
- Țăntăreanu, E. (2010) *Habitat medieval în sud-vestul Munteniei în sec. XIV-XVII. Temeiuri istorice și arheologice*, București: Ed. Renaissance.

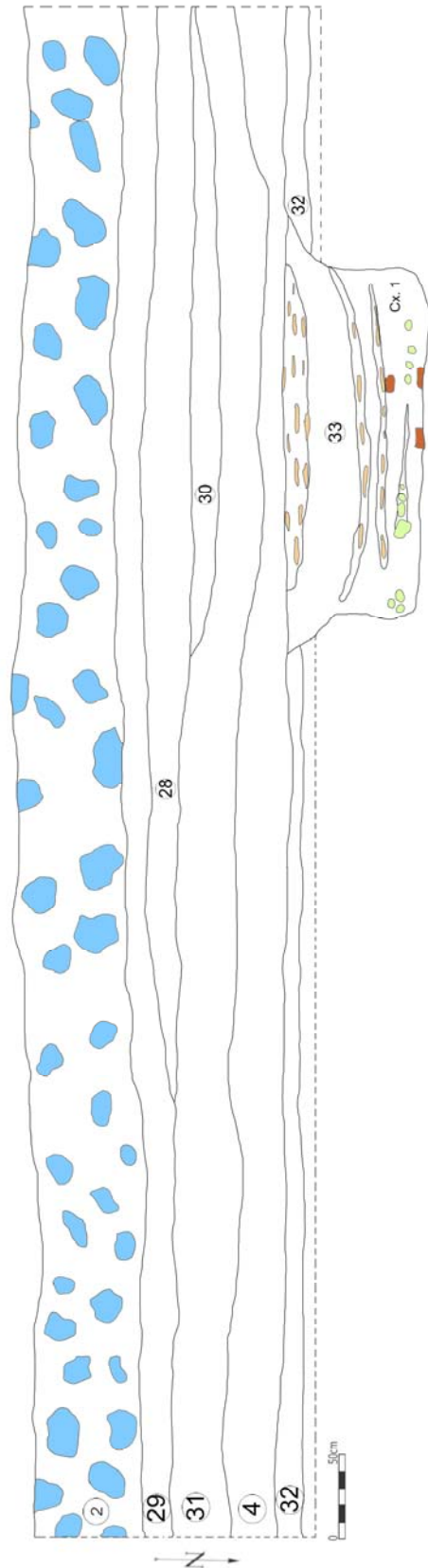

Figura 2. Planul general al săpăturilor 2018-2019 (întocmit de Florela Vasilescu).
General plan of the excavations, 2018-2019 seasons (drafted by Florela Vasilescu).

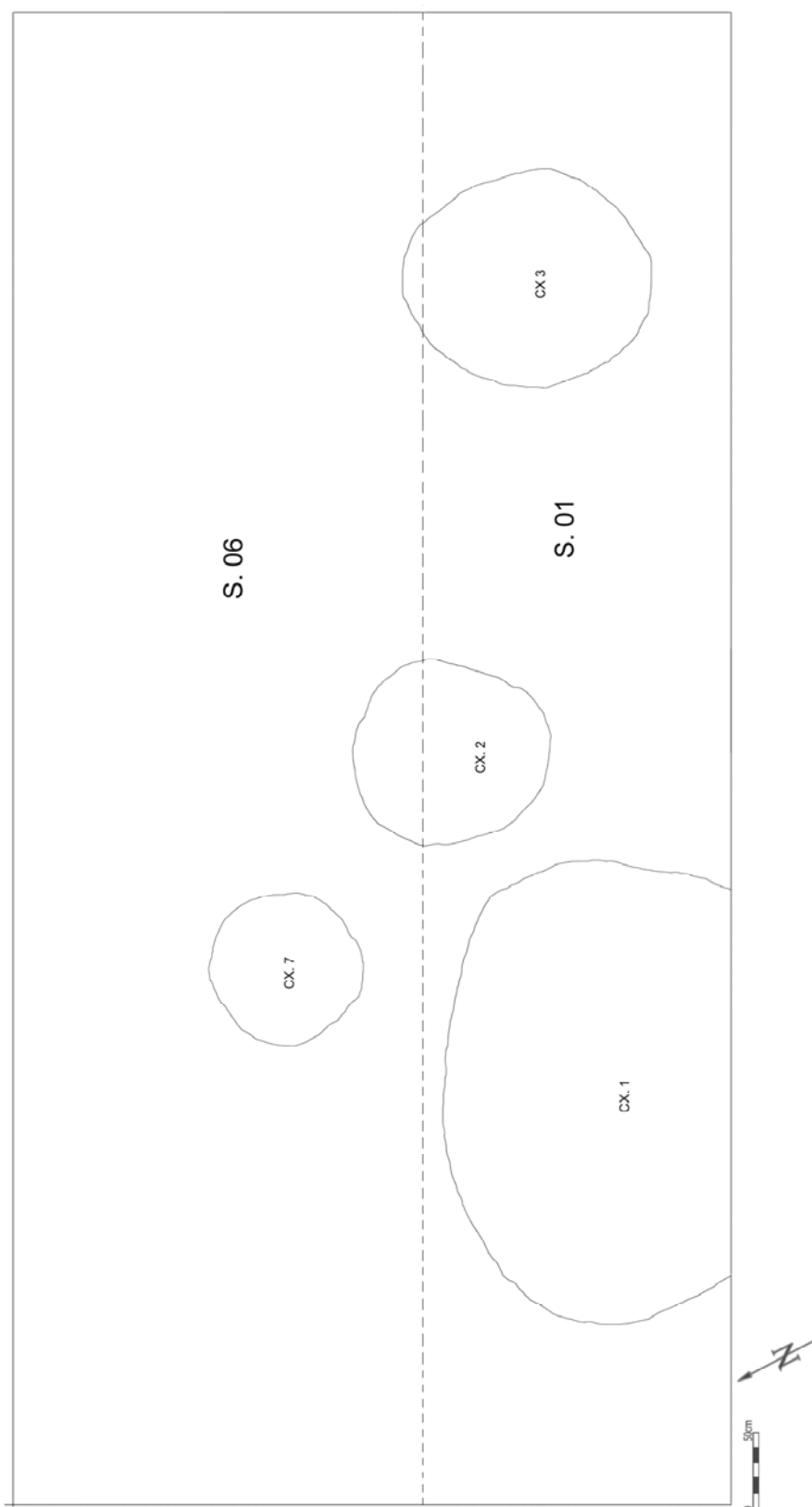
Figura 3. Secțiunea 1 din perimetrul anexei. Profil nordic.

Trench 1 of the annexe building area.
The Northern profile.

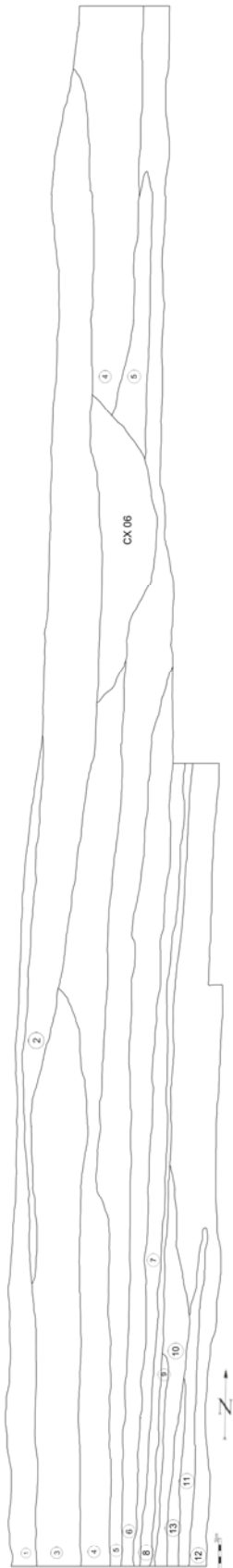

Figura 4. Secțiunea 1 din perimetrul anexei. Profil sudic.

Trench 1 of the annexe building area.
The Southern profile.

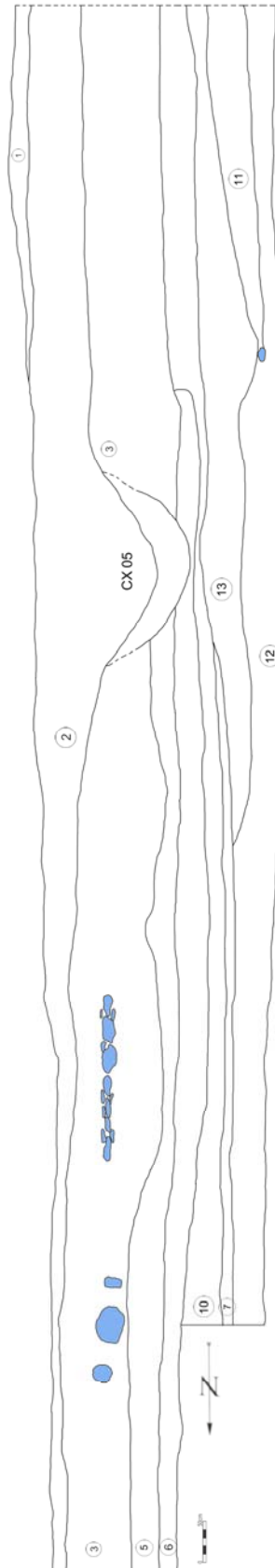

Figura 5. Plan Secțiunile 1 și 6 din perimetrul anexei.
Plan of the Trenches 1 and 6 of the annexe building area.

Figura 6. Profil estic al suprafeței destinate cercetării anexeii.

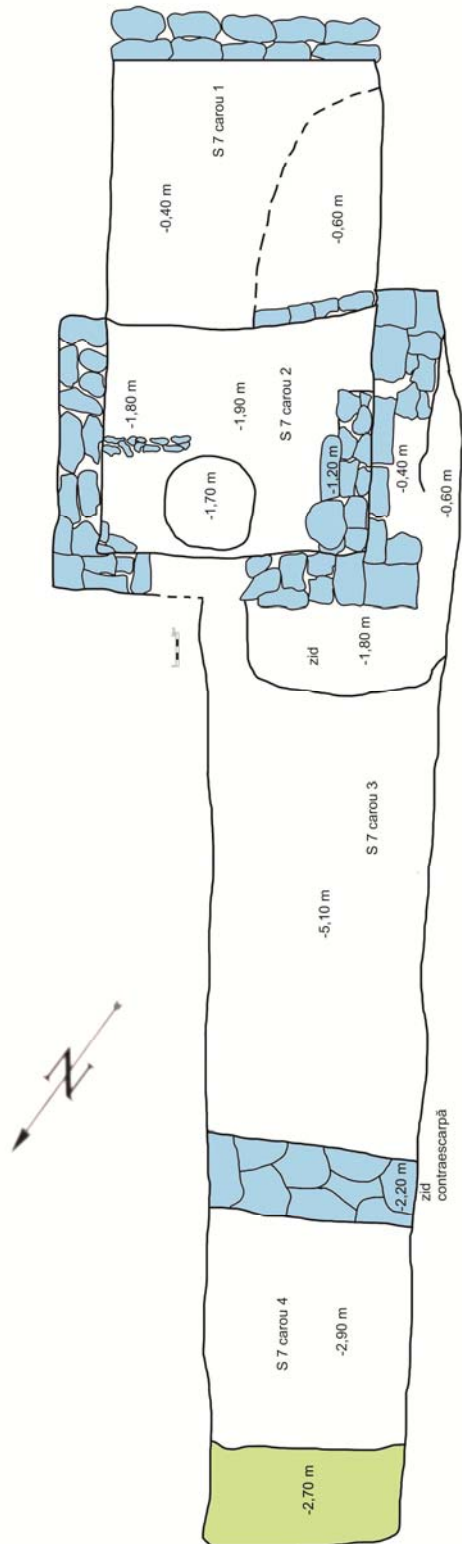
Eastern profile of the excavated surface of the annexe building area.

Figura 7. Profil vestic al suprafeței destinate cercetării anexeii.

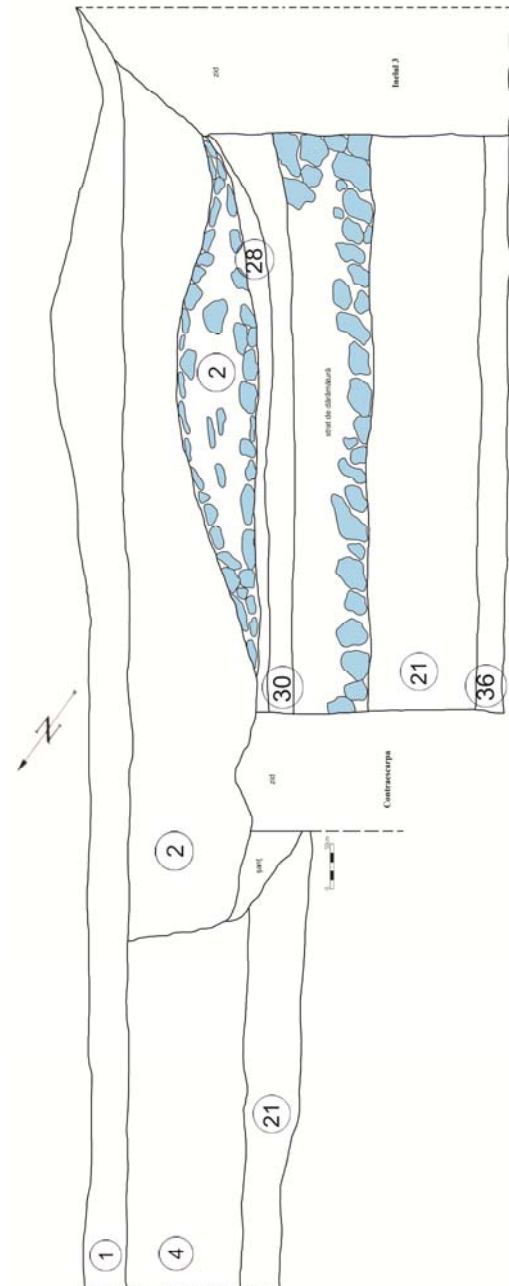
Western profile of the excavated surface of the annexe building area.

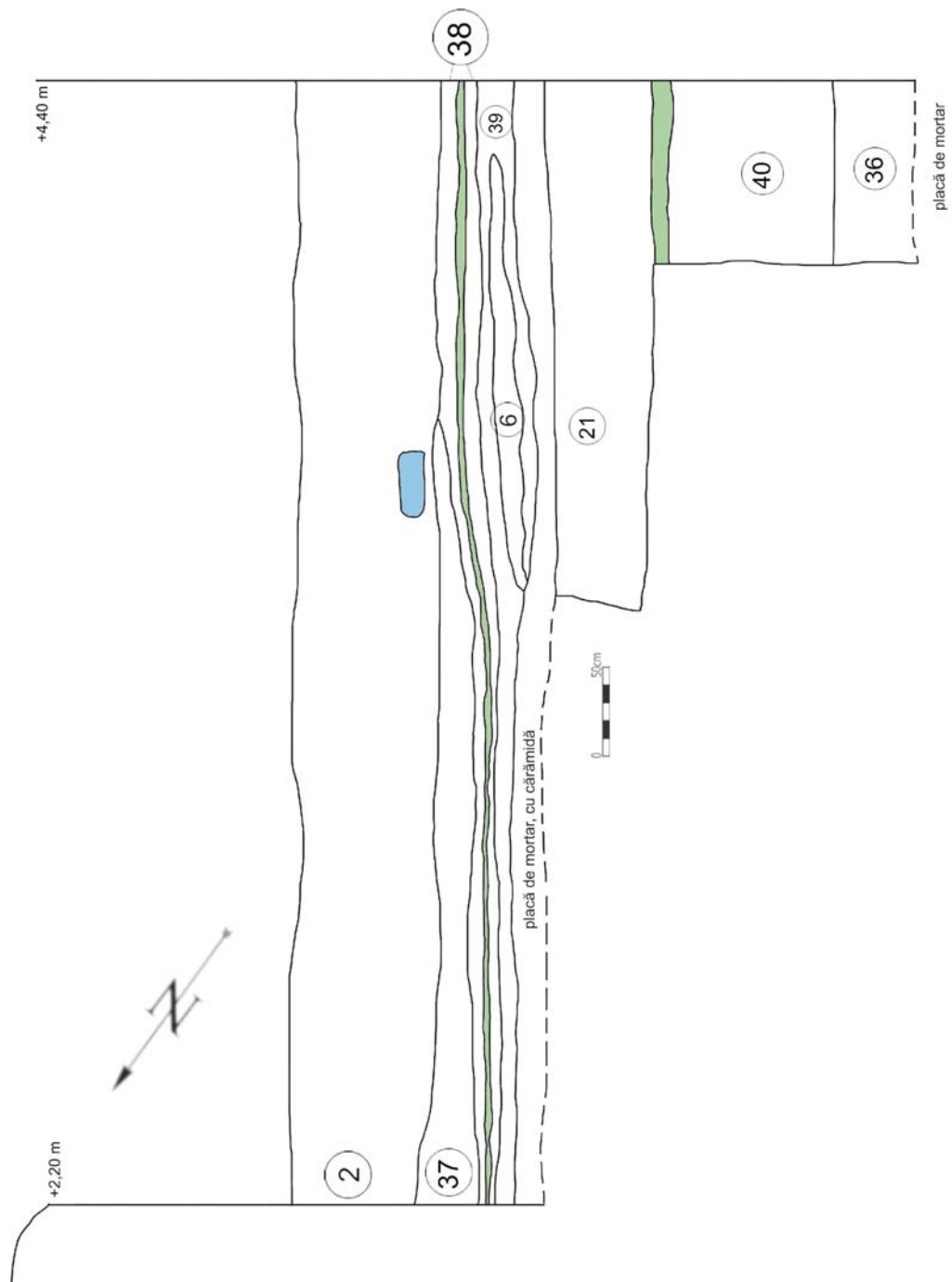
Figura 8. Planul Secțiunii 7, din zona nord-vestică a fortificației.

Plan of Trench 7 from the north-western area of the fortification.

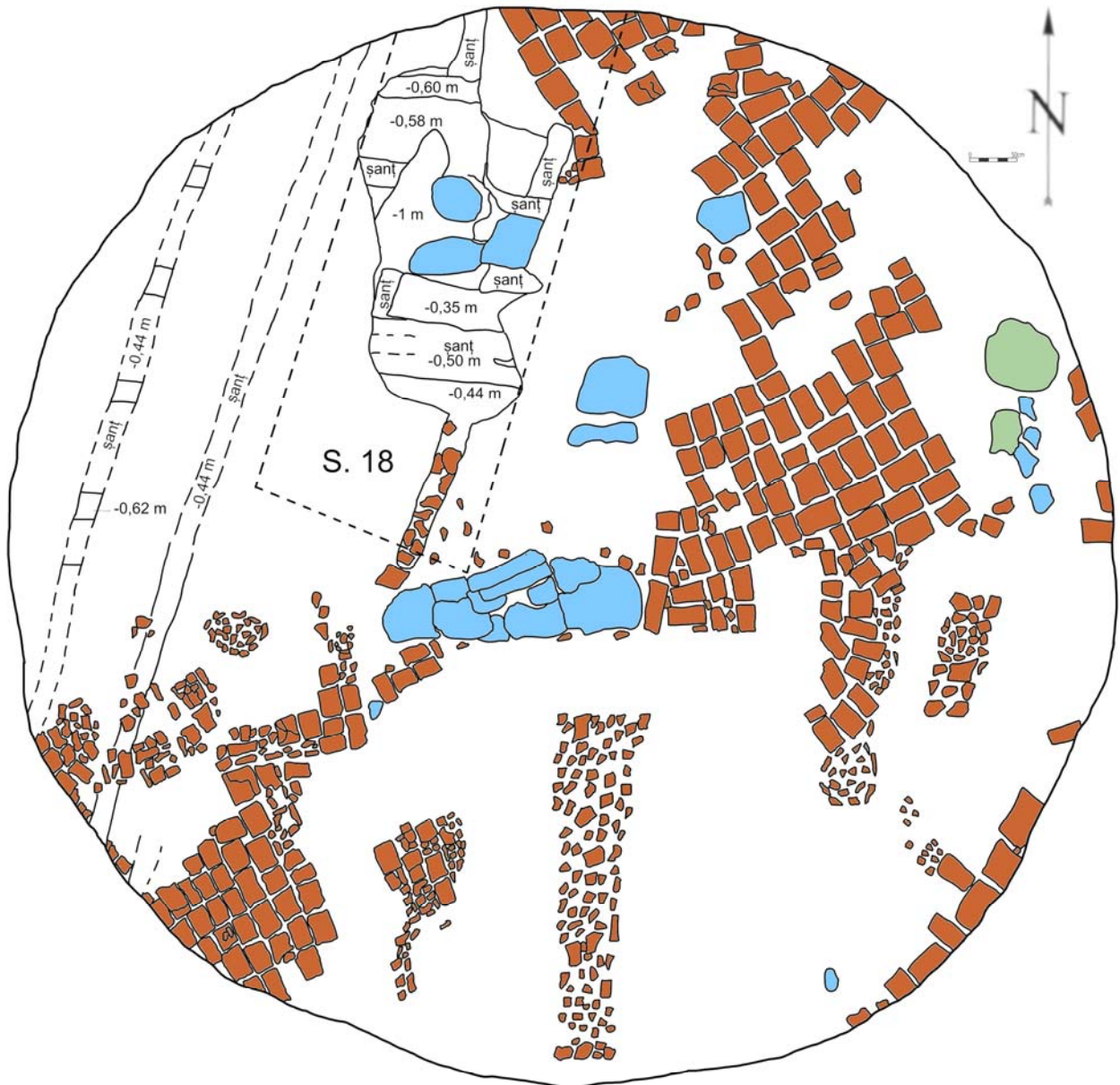

Figura 9. Detaliu profilului nord-estic al Secțiunii 7, zona dintre inelul 3 și contraescarpă.

Detail of the north-eastern profile of Trench 7, the area between ring no.3 and counterscarp.

Figura 10. Profilul nord-estic al Secțiunii 17, zona dintre inelul central și inelul 2.
The north-eastern profile of Trench 17, the area between the central ring and the ring no.2.

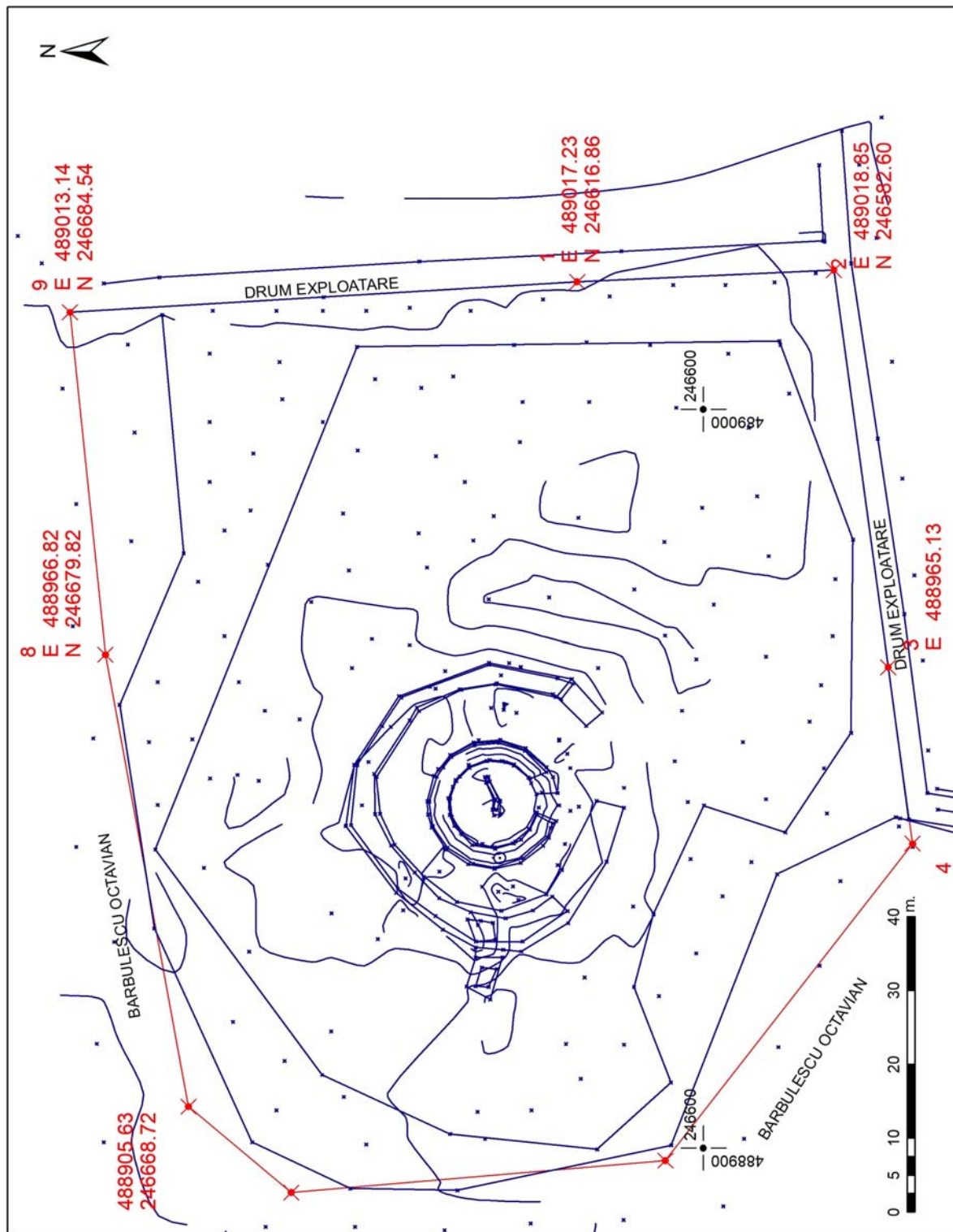

Figura 11. Planul interiorului turnului central.
Ground plan of the central tower interior.

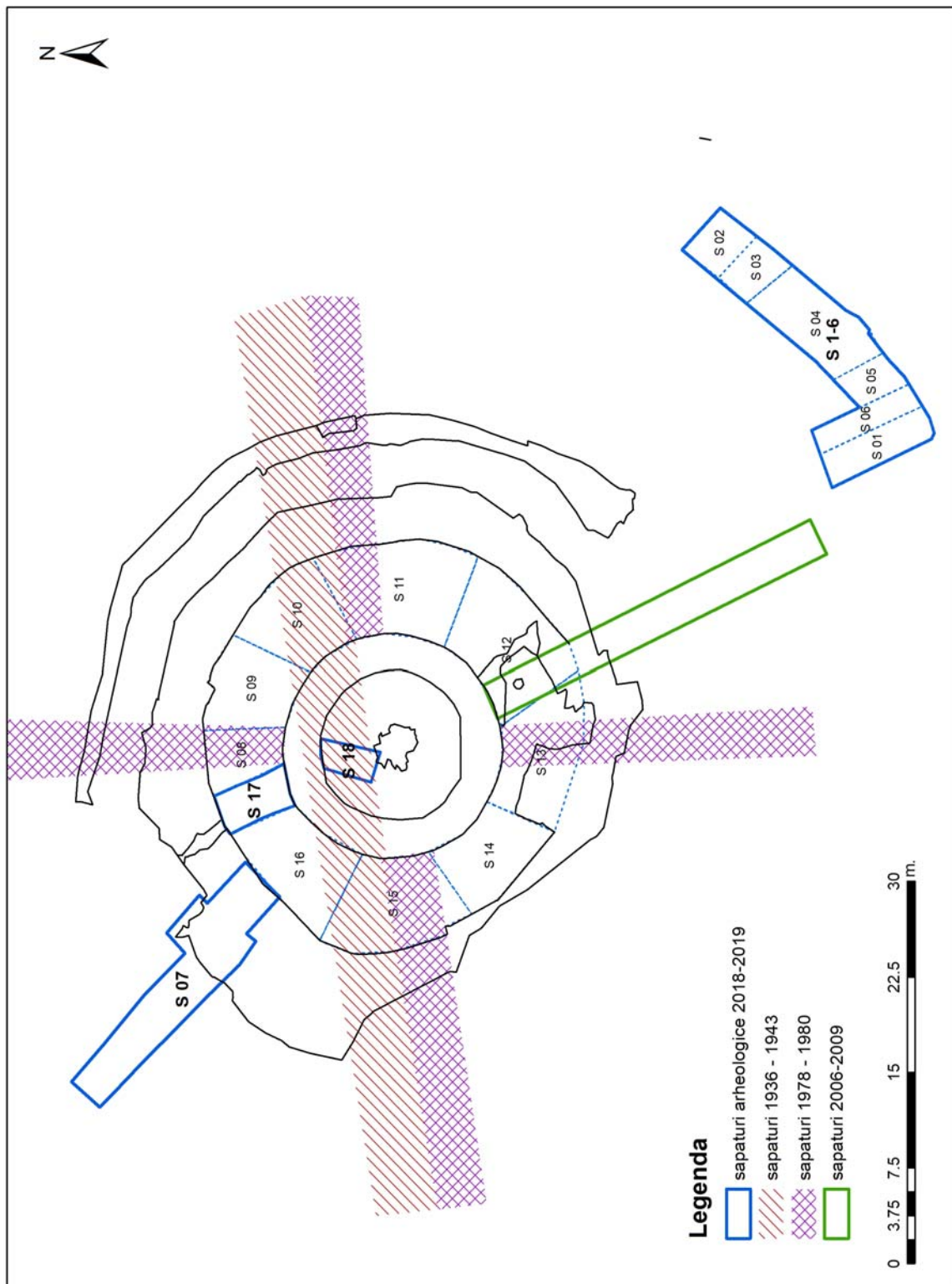
Legenda

- ① - nivel vegetal
  - ② - strat cu moloz, pietre, fragmente ceramice, cărbune (nivelare)
  - ③ - pământ cenușiu afânat, cu pietre, fragmente ceramice, cărămizi, cărbune (nivelare)
  - ④ - pământ brun-cenușiu, argilos, compact, cu materiale arheologice
  - ⑤ - pământ brun deschis, argilos, compact, cu pietriș, pigmenți de cărbune, fragmente ceramice
  - ⑥ - pământ nisipos, galben (nivel de inundație)
  - ⑦ - pământ cenușiu închis, argilos, compact, cu pietriș și pigmenți de cărbune
  - ⑧ - pământ brun deschis, cu nisip (nivel de inundație)
  - ⑨ - pământ brun închis, cu pietre și pigmenți de cărbune (nivelare)
  - ⑩ - pământ cenușiu deschis, cu pigmenți de cărbune
  - ⑪ - strat de moloz, cu pietre și cărbune (nivelare)
  - ⑫ - pământ brun închis, pigmentat, steril arheologic
  - ⑬ - pământ cenușiu închis, cu pigmenți de cărbune, fragmente ceramice și oase
  - ⑭ - nivel de pietriș
  - ⑮ - moloz aruncat din săpăturile vechi
  - ⑯ - moloz amestecat cu pământ cenușiu-gălbui
  - ⑰ - pământ cenușiu-gălbui, cu pigmenți de cărbune și materiale arheologice
  - ⑱ - pământ brun-gălbui, cu pigmenți de cărbune
  - ⑲ - moloz amestecat cu lut galben
  - ⑳ - pământ brun-gălbui cu pigmenți de cărbune și material arheologic sporadic
  - ㉑ - pământ brun-gălbui, steril arheologic
  - ㉒ - moloz amestecat cu balast (posibil faza de construcție a turnului)
  - ㉓ - pământ brun-gălbui, aluvionar
  - ㉔ - pământ brun-cenușiu, cu pigmenți de cărbune
  - ㉕ - pământ brun, cu material arheologic sporadic
  - ㉖ - cenușă amestecată cu lentile de pământ galben și numeroase fragmente ceramice, oase, obiecte
  - ㉗ - pământ galben verzui, slab pigmentat și cu materiale arheologice sporadice
  - ㉘ - lut galben, compact
  - ㉙ - strat vegetal din sec. XIX
  - ㉚ - pământ cenușiu compact
  - ㉛ - pământ cenușiu, cu multă cenușă și bucăți de var
  - ㉜ - strat vegetal medieval (?)
  - ㉝ - pământ cenușiu-brun, compact cu multe oase de animale și bucăți de var
  - ㉞ - pământ cenușiu-compact, cu multe bucăți de var și puțină cenușă
  - ㉟ - pământ galben-cenușiu, nisipos, steril
- piatră
  - cărămidă/fragment de cărămidă
  - cărbune
  - oase de animale

Figura 12. Legenda pentru desene (Figurile 2-11)
Legend of the drawings (Figures 2-11).

Figura 13. Ridicarea topografică a monumentului.
Topographic survey of the monument.

Figura 14. Planul general cu toate săpăturile efectuate la cetatea Turnu (întocmit de Florela Vasilescu).
General plan of all the excavations carried out over time at Turnu fortress (drafted by Florela Vasilescu).

1

2

3

4

5

6

Plansa I. Spațiul dintre turnul central și primul inel de fortificație.
The space between the central tower and the first ring wall

1

2

3

4

5

Plansa II. Interiorul turnului central cu pavajul de cărămidă (1); Secțiunea S.1 (3-5).
The inner space of the central tower with the brick pavement (1); Trench S.1 (3-5).

1

2

3

4

5

6

Planșa III. Complexul Cx.1 (1-4); Complexul Cx.2 (5, 6).
Feature 1 (1-4); Feature 2 (5, 6).

1

2

3

4

5

6

Planșa IV. Complexul Cx.3 (1-4); Complexele Cx.5-Cx.6 (5, 6).
Feature 3 (1-4); Features 5-6 (5, 6)